

# KOMMENT U APPREZZAMENT TAL-POEZIJA "METAMORFOSI" TA' RUZAR BRIFFA

Ta' ALBERT M. CASSOLA, F.I.L.

**F** EJN il-lum t nsab dik it-triq kbira, wiesgħa, sabiha, li titlaq minn Kastilja, timxi mal-gonna tal-Kalkara, tittawwal għal fuq il-Port i-Kbir u twassa għol-Furjana hdejn il-Monument tal-Gwerra u qrib il-osos tal-qamh quddiem il-Knisja ta' San Publiju, kien hemm, fuq l-għoxrin sena ilu, sūr għoli u twil li jaqta' għal kollox il-Furjana mill-Belt. Man-naħa ta' gewwa tas-sūr, quddiem i-famuża Auberge, kien jinfirx għadd iehor ta' fosos tal-qamh u fuq dawn il-fosos kienu jmorru jilaghbu dawk it-tfal ċkejknin li ma kinux ilahhqu ma' tfal oħra ikbar minnhom li kienu jilhqu qabilhom u jzommu bis-saħħa l-aħjar postijiet għa-logħob fil-Barrakka.

Dawk it-tfal li kienu l-izjed fuq ruħhom, imqarqcin, itajru n-nar, kont tarahom ixer u d-daqqet ta' siegħ il xi ballun tač-čarruta, jilaghbu bid-daqqa, jiggieldu bil-gebel. Oħrajn, aktar gwejd'n u bil-għaqal, kont tarahom jigr, indaf xummiema, wičhom aħmar, għajnejhom berrqu, wara xi farfett imlewwen, qishom ir-du, minn ċkunihom, jaqdbu l-holma ta' moħhom, holma li ma jasbu qatt biex jaħkmu jew li traku taħarbilhom minn idejhom bil-gwienah hief tagħha.

Fost dawk it-tfal irz'na, kien imur jitlegħeb f'dik il-wesgħa ta' quddiem Kastilja tfajjel hlejju; tfajjel li huwa wkoll kien imur iġġaddi siegħa žmien bħat-tfal l-oħra shabu, iżda tfajjel li għalkemm ikompli ma' hbiebu, waqtiet jibgħed minnhom, jitlegħom, imur waħdu go rokna, iħares u josserva, iqs u jthasseb.

Dak it-tfajjel kien twieled poeta. U jekk l-ingieba tal-poeta, sa minn tfulitu, tista' tkun sočjevoli, ir-ruh tal-poeta, sa minn tfulitu, ma tistax ma tkunx ftit jew wisq għafsija.

Dak it-tfajjel, li l-quddiem, student, waqqaf flimkien ma' s'eħbu Gužè Bonnici l-Għaqda tal-Malti fl-Alma Mater, u li

mbagħad kiseb il-B.Sc. u baqa' sa ma sar tabib u laħaq speċjalista, dak t-tfajjel hlejju huwa l-lum poeta liriku stabbilit u mfahħar.

L-istudenti tar-Raba' Klassijiet ta' l-Iskejjel Sekondarji disena għandhom ix-xorti jistudjaw poeżija ta' Briffa jisimha *Lil Ommi*: poeżija sempliċi li biha l-poeta jiftakar fiż-żmien ta' meta kien tarbija f'widnejh kienet tidwi l-għana ta' ommu waqt li tbennu biex jagħlaq għajnejh u johlom.

Holma sabiha, għaliex il-poeżija mhix hliet holma li fih l-poeta jfittex li juri jew jilħaq l-ideal, kienet il-poeżija qasira, iżda helwa "metamorfosi" li biha Rużar Briffa jiftakar f'meta kien tfajjel u kien imur sewwa sew fejn l-lum tinsab Duke of York Road hdejn il-Parrakka ta' Fuq biex jaqbad l-insetti u l-gremxul imma fejn, iżjed 'il qudd'em u bhala student, huwa kien imur joqgħod fuq fossa tal-qamħ jistudja bil-kwiet.

Naqraw il-poeżija:

### METAMORFOSI

— — Ja xagħra sabiha, fejn dari  
ma' tulek kont nigri ferħan;  
tiftakar, ja xagħra, xi tfajjel  
fuq t'egħu, hamrani, dahkan,

jittajjar, jitliegħeb, imġennen  
ħa jaqbad il-kól u l-gremxul;  
imghawwem fix-xmejxa, wisq johlom  
fiż-żmien li għaddej u fit-tul;  
tiftakar ja xagħra?

Il-lum dak it-tfajjel hawn raġa';  
it-tfajjel il-lum jgħodd l-għoxrin  
u għadu bħal dari ferrieħi  
u jhobb dak li sbejjah u bnin;

xi haġa donn'izda li tbiddlet:  
xi haġa ġo fih jew ġo fik?.....  
int biss tista' tholl il-misteru,  
iż-żmien hux bih għamel jew bik.....  
tiftakar ja xagħra?

"Metamorfosi" l-poeta kitibha fl-1928 meta kellu ghoxrin sena. Sewwa sew meta l-bniedem ikun dahal fl-età li j'bdà jhoss l-ewwel sinjali tat-tibdil li jsir go fih : mhux biss il-bidla tal-gisem imma wkoll u aktarx l-izv upp ta' mohhu u ta' ruhu. Il-poeta jistaqsi lill-istess xaghra ta' quddiem Kastilja fejn huwa kien mur jilghab meta kien tfajjel, jekk ghadh'ix tiftakru, gharqan xraba jig'gerra wara l-gremxul u jilghab mal-kòla li forsi bhalu, hija wkoll kienet "mur l-iskola". Tiftakru dak iz-żm'en dik il-wesgħa? Tabilhaqq li l-wesgħa bhala wesgħa, bhala pjazza jig'fieri ta' beraħ ma tistax tiftakru u ma tistax twiegħbu ; ghaliex il-gebel u l-ħaġar, is-swar u l-ħitan ma jlissnux kliem bhall-bniedem. Imma s-swar u l-ħaġar huma dawk li jixhdu, u għalhekk allegorikament jitkellmu, fuq il-ġrajja tagħna nazzjo-nali, u għaldaqstant il-fosos u s-sûr ta' Kastilja jistgħu jixhdu u jwiegħbu lill-poeta bil-metafora. Imma dawk il-fosos u dak is-sûr m'għandhomx hemm, għabu għal kollox mit-topografija ta' dak il-post. Allura min sa jwiegħeb lill-poeta?

Ir-r'h li jħkem dik il-wesgħa u x-xemx li tisreg il-lum bhal dejjem fuq dik ix-xaghra, jagħrfu jwasslu f'widnejn il-poeta t-twegħiba. Imma barra minn hekk, hemm il-ħsieb tal-poeta, dawk il-ħbieb ta' tful'tu li miegħu kienu jaqb'zu u jigru miegħu b'wicħhom

"....., hamrani, dahkan"

halli jaqbd u l-gremul bla ma jindunaw li l-ħin għaddej u mal-ħin li jgħadd jinbidel il-bniedem f'ruħu, f'mohhu u f'qalbu daqskemm f'gismu.

Imma tbiddlet ukoll ix-xaghra u saret triq wiesgħa. Mela kollox u kulhadd tbiddel. U dak it-tfajjel dahkan u ferrieh l-lum reġa' gie jżurek, ja xaghra, u sab tibdila fik daqskemm ihoss li tbiddel huwa fizikament u moralment. Il-poeta ta' ghoxrin sena għadu iwa qisu l-bieraħ, ferħan u jhobb kulma hu sabih u bnin ; imma madankollu hemm xi haġa fih li t'bdet u ma jistax jaf x'inhi. Għalhekk qiegħed jistaqsik x'inhija bil-ħrara. Izda inti ma tridx twiegħbu. Ghaliex? Għandek x'taħbi'lu? Trid tgħidli li rifes il għatba taż-żoghħija u halla warajh dik it-tfulija helwa li ma terġa' t'gi qatt? Jew tistħi tgħid li inti stess biddilt is-sura u eħadt l-ewwel forma li kellek biex issagrifikajt il-logħob taf-tfal dahkana għat-tkarwit tat-traffiku ta' l-inġenji moderni?

Il-metamoforsi saret! Għal ex allura ma trid twiegħbu b'xejn lill-poeta? Għaliex ma trid tixxiflu l-misteru?

Għandek raġun, ja xagħra! X'jibqa' minnu l-poeta jekk jispjécalu l-misteru? Xi jsew minnha mbagħad il-poezija? **Le, le**, ja xagħra: inti tagħmel sewwa. Isimghu biss jistaqsik imma twiegħbu qatt. Ilqa' l-mistoqsija tiegħu, ja rih ta' dik ix-xagħra, iżda mbagħad tajjarha m'egħek 'il bogħod. Ara kemm jaf iżej-jinhielek il-mistoqsija, iżda thallix iwaqqgħek. Ara kemm kliem sabih u kif iżewqu, iżda thallihx isahhrek għal warajh.

Kliem sempliċi juża l-poeta iżda magħżul u meqjus biex il-lirika tixgħel ix-xrara tal-poezija bħalma x-xemx kienet tħammarlu haddejh, u tqanqal f'qalbu l-mhabba għall-kôl aħmar u iswed. Rima alternata f'kull kwart na iżda rima wahda biss —it-tieni mar-raba' vers—u kelma tronka: *ferhan, dahkan gremaxul u tul; ghoxrin, bnin, fik u bik*. U wara dawk it-tmien novenari li bejniethom jiffurmaw strofa, Briffa, bis-sengħa tiegħu, iżernaq is-senarju

“tiftakar ja xagħra?”

li huwa bħal ritornell fil-ballata.

Nehhi l-asindetu, jiggifieri n-nuqqas ta' kollegazzjoni bejn xi kelma u oħra bħal “jittajjar, jitliegħeb.....” il-versi ma fihomx figuri metaforiċi x'wieħed isemmi. Iżda wisq naħseb li l-poeta ma dahhalhomx fil-poezija apposta, biex iżomm l-istil tiegħu individwali tas-semplicità.

Briffa fil-poezija tiegħu u l-iktar fil-“Metamorfosi”, li f'it huma dawk li sal-bieraħ kienu iafu b'ha, juża kliem li jiftiehem mill-ewwel u ma jtaqqalx il-ħsieb tal-poezija bi kliem li mhux kulhadd jaqbad it-tifsir tiegħu malajr. Madankollu ma jsibhiex bi kbira li jkteb “jitliegħeb”, kelma li l-istudenti tal-Kwarta tal-Liċeju iltaqgħu magħha u jafu tajjeb li tfsisser “jilgħab, jitnikker, jitlajja” kif ma jaħsibhiex darbtejn biex juża l-kelma rumanza “misteru” li xejn ma joqgħod min flokha bla ma jitlef xi f'it mill-effett jekk mhux ukoll mis-sens.

**Nota:** Din it-taħdita xxandret mir-Rediffusion fl-1949 għall-klassijiet tal-Liċeo. Qegħdin ingibuha hawn fl-okkażjoni tal-pubblikazzjoni ta' l-ewwel ktieb ta' Rużar Briffa, “Poeziji”, (Lux Press, Hamrun). “Metamorfosi” tādher ukoll mal-versi l-oħrajn tal-ktieb.